

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Статтю присвячено виявленню прагматичного шляху між двома ідеологічними крайнощами: мовним пуризмом та мовною нерозбірливістю. Проаналізовано основні інституційні аспекти функціонування української мови, значущість та основні напрями їхнього дослідження. Виявлено потенціал інституційного впливу мови на соціальні зміни.

Ключові слова: українська мова, мова як соціальний інститут, інституційні аспекти функціонування мови, мовотворення, мовний пуризм, мовна нерозбірливість, цінності, соціальний досвід, мова свободи.

Кожна мова є соціальним інститутом, який виконує важливі суспільні функції і є невід'ємною передумовою існування будь-якого суспільства. Розвиток суспільства зумовлює зміни і розвиток мови (або мов), які його характеризують, і, водночас, зміни і розвиток мови і мовлення також відчутно стимулюють суттєві суспільні зміни. Такі процеси відбуваються, як правило, імпульсивно (або ж якщо навіть планово, то з невідомим сумарним результатом), однак найважливіші здобутки мовних процесів неминуче здобувають своє інституційне втілення. Не менш важливою є, з огляду на це, спроба свідомо використовувати потенціал інституційного виміру мови для закріплення певних суспільних звершень — ба більше, за допомогою інституційних мовних ресурсів намагатися ініціювати або каталізувати важливі суспільні процеси. У цьому світлі набуває особливий суспільної та наукової ваги питання зв'язку інституційних процесів у мові та мовотворення як живого розвитку мови. Сучасна українська мова, як з огляду на нещодавні бурхливі суспільні події, так і враховуючи нинішню суспільну мовну ситуацію та її наявний стан, є прекрасним прикладом для дослідження чи не усіх важливих аспектів вищезазначеного взаємозв'язку мовних та суспільних процесів — і не лише для самих носіїв цієї мови.

Нині українська мова переживає період свого бурхливого становлення, про що свідчить зокрема активізація у ній розмаїтих процесів мовотворення — від появи нових слів (зверніть увагу хоча би на словник Революції гідності [15]), аж до вимоги змін у правописі (повернення у абетку проривного «ґ», боротьба за використання на письмі «правила дев'ятки», відмова від подвоєння приголосних у іноземних прізвищах тощо [10]). Як і будь-яке мовотворення, українське також не завжди є беззаперечним, втім сам його факт, та залучення до суперечок як прихильників мовних інновацій, так і їхніх затятих опонентів, свідчать про масштаб та незворотність цих мовних процесів, а також — про необхідність визначити прийнятні рамки для перебігу цього процесу. Це сприятиме як його адекватному сприйняттю у суспільстві та у фаховому середовищі філологів та термінологів зі спеціальних наук. Але найголовніше — це може сприяти не стільки самому більш результативному мовотворенню, скільки здоровому, природному розвитку української мови. Дійсно, для цього слід лише не заважати їй подальшому внутрішньому структуруванню і збагаченню, більш широкому вжитку у літературі, освіті, науці, засобах масової інформації.

Тому і варто чітко позначити спочатку ті крайнощі, яких варто уникати у трактуванні мови і мовлення, а вже згодом визначити основні інституційні можливості підкріплення природних процесів саморозвитку мови.

Так, не лише у повсякденному житті, але й у наукових колах по-всюкчас і повсюдно зустрічаємо дві доволі послідовні стратегії — мовного пуризму та мовної нерозбірливості.

Частіше у буденних ситуаціях, аніж у офіційному мовному середовищі зустрічаємо неухвалене ставлення до якості мовлення, як і до добору мови спілкування. Однак, той стан, у якому виявилася нині українська мова не є задовільним ані у побуті, ані у державних закладах, ані у ЗМІ. Зрозуміло і цілком виправдано, коли у деяких літературних творах зустрічаємо використання суржику або інших варіантів девіації від мовної норми у якості спеціального літературного прийому — для передачі колориту мови певних персонажів або для більш широких цілей (як от у творах Миколи Хвильового [19] або у деяких

сучасних авторів [13]). Однак, коли у громадському транспорті, у деяких навчальних закладах, на телебаченні і навіть у офіційних державних документах зустрічаємо мовні похибки, які свідчать не стільки про неуважність, скільки про відверто недбале ставлення до чистоти і правильності української мови. Проявом не лише неповаги до української мови як державної, але й як до мови повсякденного слововжитку є також безпідставна (або з мінімальними підставами) відмова від користування українською на користь інших мов — як правило російської.

Мовний пуризм — явище, більш характерне для філологів та взагалі науковців, однак, нерідко останнім часом зустрічаємо людей, які з політичних або інших ідейних міркувань намагаються в усіх ситуаціях (навіть коли це недоречно або не функціонально — коли співрозмовник відверто не володіє українською і не розуміє і не може розуміти її) користуватися винятково українською мовою. Ба більше, деякі пуристи прагнуть користуватися лише певним правописом — «желехівкою» (особливо підкреслюючи слова типу «кляса»), або ж правописом ще радянського зразка, або найновітнішою сучасною версією (навіть якщо вона ще не здобула офіційного схвалення як основна). Такі люди нерідко відмовляються навіть використовувати поширені й досі російськомовні переклади текстів з інших мов, навіть якщо відсутні їхні переклади українською. Це інколи нагадує позицію деяких представників аналітичної філософії, які цитують філософську класику, лише якщо вона перекладена з інших мов англійською, нехтуючи можливими втратами при перекладі. Також і у Франції зустрічаємо такий побутовий «пуризм», який нерідко виявляється проявом боротьби з англійською як мовою глобалізму і поп-культури. Зрозуміло, що елементи раціональної аргументації і здорового глузду при виборі такої опортуністичної стратегії швидко тонуть в ірраціоналізмі і мають надто мало спільного зі справжньою мовною культурою.

Не може не викликати осуд зневажливе ставлення до вибору мови та відсутність турботи про її якість у особистому чи публічному використанні — однак, чи не менш дивує і інколи навіть відштовхує намагання войовничо звужити мовний всесвіт лише до української чи то пак її однієї версії.

Втім, і у наукових та освітніх колах часто подибуємо подібні випадки, які мали би заслуговувати на статус екзотів. Не занурюючись у конкретику, яка краще відома представникам певних наук чи напрямів надання освіти, наведу приклади з власної фахової сфери — філософії. Тут зустрічаємо намагання концептуально обґрунтувати ці крайні позиції у ставленні до української, а саме через звернення до філософської класики.

Так, ставлення до мови як до чогось суто інструментального обґрунтовують теорією визначення значення слів їхнім вжитком, яку обґрунтовував Людвіг Вітгенштейн [6], а також додають методологію методологічного анархізму Пола Фейерабенда [17]. Яку мову і які слова ми вживаємо — виявляється у такому випадку питанням нашого смаку і власного вибору, а не стилю чи тим більше мовної норми. Такий мовний анархізм і крайній релятивізм аж ніяк не можуть бути основою мови науки чи освіти — окремі їх елементи прийнятні лише як виняток.

З іншого боку, сприйняття мови як певного окремого і самодостатнього світу філософи обґрунтовують теорією символічних форм Ернста Касирера [9]. Крім того, у Ганса-Георга Гадамера знаходимо системне обґрунтування того, що справжнім суб'єктом мовлення є мова, а її носії є лише позірними суб'єктами мовлення, а насправді лише виконавцями закладених у самій мові можливостей [7]. Близькі погляди знайдемо й у французькій школі структуралізму — саме під її впливом було створено концепт «смерті суб'єкта» (в руслі досліджень «смерті автора» [1; 18]) як результату функціонування структур. Така позиція створює ризики виникнення стагнації не лише у дослідженнях мови, а й у самому мовному розвитку — якщо приймати її за основу досліджень мови. Водночас, вона виправдана у окремих питаннях і аспектах дослідження мовної структуризації. Однак, прагнення здійснювати стратегію «граматизації» мови і мовлення, втискування мови і мовлення у прокрустове ложе теоретичних структур або ж вичерпно описаних мовних проявів — видається не виправданим не лише практично (це просто нездійсненно у повному обсязі), але й навряд чи теоретично.

Таким чином, варто докладніше зупинитися на огляді тих стратегій підтримки мовного розвитку, які могли би претендувати на роль

«золотої середини» між крайнощами пуризму та всеїдності у мовних теорії та практиці. Передусім, з цією метою варто чітко відрізнити при вивченні будь-якої мови дві її іпостасі, які однаковою мірою важливі для її розуміння: мову як соціальний інститут та мову як символічну систему. Як символічна система мова завжди являє собою самодостатній всесвіт, тоді як соціальний інститут мова завжди є частиною більшого цілого — передусім, інституційної структури суспільства, певної соціальної системи — а тому залежить у своєму функціонуванні від них.

Так, мова залежить від інших соціальних інститутів [14], наявних у суспільстві — політичних, правових, економічних, релігійних, інституту сім'ї, інституту науки тощо. Тут акцентується той сегмент соціальних функцій, який є специфічним для інституту мови, на відміну від інших інститутів — за умови взаємного доповнення основних функцій соціальних інститутів у рамках єдиної інституційної структури суспільства. Таке взаємне доповнення формується історично — протягом дуже тривалого часу, причому соціальні інститути, які входять до однієї інституційної структури суспільства з часом все глибше проникають один у інший, не лише на рівні набуття культурної специфіки, але й на функціональному рівні — інститути однієї інституційної структури починають все більше частково взаємно дублювати виконання окремих інституційних функцій. У цьому сенсі, зокрема, функціонування конкретної мови є умовою успішного функціонування всієї інституційної структури певного суспільства. Таким чином, саме українська мова протягом століть набула незаперечного і незамінного характеру для забезпечення успішного функціонування і творчого розвитку української держави, української релігії, української науки, української освіти тощо.

Мова також може бути складовою функціонування певної соціальної системи, точніше — вона бере участь у функціонуванні багатьох соціальних систем [12]. У цьому стосунку вона, навпаки, виступає як щось функціонально еквівалентно замінне. Так, функцію соціальної комунікації цілком успішно в Україні в окремих її частинах виконують мови етнічних меншин України — російська, угорська, румунська, болгарська, кримськотатарська тощо. Втім, соціальні системи

мають глобальний характер і на функціонуванні української мови як соціального інституту екстраполюються усі колізії складних відносин на перетині інтересів глобальної та інших варіантів наднаціональної інтеграції (такі як, наприклад, Європейський Союз або СНД), з одного боку, та інтересів національної держави, з іншого. Переключення у соціальній комунікації з однієї мови на іншу не має суттєвого значення з позицій транснаціональних корпорацій — чим воно варіативніше, тим краще. Для глобальних економічних, політичних, наукових чи культурних гравців навіть є більш бажаним і ефективним пріоритетне знання однієї з світових мов — англійської, російської або іншої. Тоді як для національної держави пріоритетом залишається завжди захист інтересів мови титульної нації, або ж щонайменше тієї мови, з якої було пов'язано утвердження цієї держави.

Останнім часом набули поширення теорії багатомовності [20], у яких обстоюється ідея вищої ефективності співіснування, змагальності, на протигагу взаємовиключенню мов, мовним війнам. Надто багато країн світу стихійно прийшли до моделі багатомовності — у різних її версіях, нині ж багатомовність може виступати як одна з важливих складових утвердження суспільного життя на засадах принципу мультикультуралізму [16]. Насправді, в ідеї багатомовності не так багато викличного і навіть нового: всередині кожної природної мови зустрічаємо віддавна діалекти, говірки, сленги та інші мовні варіації — поруч з койне як стандартом, зразком правильності певної природної мови, завжди наявні її численні варіації та міноритарні за своїм соціальним статусом мови іноземців.

Окремо слід послідовно розглянути українську мову під кутом зору типової внутрішньої структури соціального інституту: слід чітко зазначити основні прояви в українській мові інституційної свідомості, інституційних діяльності/комунікації, інституційних відносин, інституційних норм та інституційних організацій. У наявних соціологічних дослідженнях зустрічаємо переважно накопичення емпіричного матеріалу та його первинну аналітику лише за одним або, у кращому разі, двома, максимум трьома з п'яти вищенаведених інституційних складових. Аналогічну ситуацію, але з акцентом не стільки на поведінковий, як у соціологів, скільки на знаково-семантичний

вимір функціонування мови, подибуємо, як правило, на жаль, також у лінгвістичних дослідженнях. Це зумовлює необхідність здійснити спочатку філософську концептуалізацію єдності усіх п'яти інституційних складових функціонування української мови, а вже надалі така концептуалізація може слугувати дороговказом або ж мішенню для критики або матеріалом для уточнення при більш повній генералізації та смисловому узагальненні інституційних усіх складових функціонування української мови, здійснюваному засобами спеціальних наук.

Отже, як соціальний інститут мова, передусім, є перетворенням символічного універсуму знаків (який у чистому вигляді існує хіба що у свідомості авторів теорії символічного універсуму [2]) на ціннісно навантажений смисловий простір. Дійсно, мовний простір є простором передусім ціннісним, а вже потім — простором дії та комунікації, які спираються на ці цінності, простором соціальним (об'єднанням індивідів у комунікативні спільноти), простором чинності мовних норм, нарешті простором, який втілений у мовних організаціях (у тому числі науково-дослідних та вищих освітніх мовно спеціалізованих закладах) та організаціях, які пропагують і поширюють, а також захищають мову та її носіїв. Цінності не є єдиним способом втілення та практичного вираження символічного універсуму мови, однак вони надають мові найбільшої сили мотивувати носіїв мови до певних дій щодо її використання. Йдеться не стільки про те, що сама мова як ціле є певною цінністю (естетичною, політичною, релігійною тощо), але про те, що цінності різних комунікативних спільнот значною мірою саме у мові і завдяки мові знаходять поле для свого погодження: мова є важливим (хоча і не єдиним) засобом знайомства з цінностями, засобом їхнього осмислення, обговорення, критики, трансляції і навіть до певної міри — їхнього розвитку. Не варто перебільшувати значення мови для творення цінностей — ми швидше схильні надавати тут пріоритетної значущості допредикативному досвіду, що прямо виводить на інтерсуб'єктивність життєсвіту [8]. Однак, саме мова є тією вузькою горловиною, через яку цей допредикативний досвід здобуває свій голос, який здатна почути свідомість — не як образ, у якому нерозривно взаємопов'язані численні і нерідко взаємно суперечливі цінності, але як артикульовані, а отже достатньо аналітично розмежовані

категорії, роди, види, підвиди та тонші специфікації різних цінностей. У цінностях знаходить свій сутнісний вираз подвійний онтологічний статус мови як чогось водночас наявного та належного.

Далі, мова як соціальний інститут є системою інституалізованих мовних актів, які утворюють живу, постійно мінливу сферу мовної комунікації. Наголос тут відбувається на правилах комунікації та стандартах поведінки, які ще не набули легітимації у якості соціальних норм, але вже мають інтерсуб'єктивний статус, який надають їм практики мовлення. Це та невідчужувана сфера буття мови, у якій інституційне повністю розчинене у мовній поведінці індивідів, а точніше у їхній мовленнєвій взаємодії.

Як соціальний інститут мова також формує не лише плинні мережі мовців, але й неминуче фіксує найбільш успішні з таких мереж у сталі спільноти, які поступово формують соціальний простір мовлення — світ української мови, або, за аналогією з відомим мемом — «український світ». Звісно, до цього світу належать не лише ті, що спілкуються українською, але таке спілкування є індикатором досягнення зрілості тих, хто прагне бути частиною українського світу. Простір українського мовлення — це основа творення, відтворення і розвитку усіх соціальних відносин українства. Тут, як ніколи, проступає саме інституційна роль української мови — свідоме і стале користування українською закріплює певний соціальний статус, дозволяє уникнути двозначностей і непорозумінь у соціальній ідентичності [3–4].

Таким чином, українська мова постає як важливий чинник легітимації українського світу — набуття ним нормативного характеру як для самих мовців українською, так і для тих, хто дивиться на цей світ ззовні. Окремим, дуже важливим, а тому і нерідко болісним питанням виявляється унормовування самої української мови: для того, щоби виконувати соціально-нормативну функцію, українська сама має бути високою мірою унормованою. Йдеться, передусім, про загально-визнаний на рівні мовного відчуття і мовного задоволення норматив літературної української мови. Створення та читання художніх творів українською, причому творів високої якості, таких, що не потребують «розкруток» і «просування», а привертають своїх поціновувачів самим своїм художнім змістом — ось найкращий шлях для мовного

унормування. Зусилля науковців — передусім, фахівців-філологів, але також корпорацій перекладачів, до якої нерідко входять не лише філологи, але й представники інших галузей знання, є завжди доречним, але лише допоміжним у справі утвердження мовної норми. Науковці мають швидше надати остаточну систематизацію мовної «нормальної» практики, причому ця остаточність позначає лише певний етап розвитку живого мовлення — як численні, відомі загалу правописи української, кожен з яких важливий, але кожен у чомусь по-своєму недосконалий. Лише у своїй сукупності усі ці правописи наближаються до вираження нормативності певної мови.

Нарешті, мова неминуче отримує свій організаційний захист і підтримку. Найважливішою групою такого захисту є армія редакторів і коректорів. Револьюційну ситуацію з сучасною українською мовою, на мій погляд, позначає та ситуація явного браку редакційної роботи у сучасних виданнях українською — не лише у пресі, популярних виданнях, але й у наукових текстах, статтях і навіть монографіях зустрічається надмір мовної некомпетентності. На жаль, мова не йде про різні школи у нормуванні української — спостерігаємо на кожному кроці не просто мовні огріхи, а мовне хуліганство, а інколи навіть вияви відвертої мовної анархії, стримування яких і є основним завданням редакційного відділу. Те, що тексти різного жанру та різного рівня не отримують нерідко не лише свого редактора, але часто-густо навіть коректора, є вкрай тривожною ознакою, яка свідчить про кризовий стан інституційності сучасної української мови. Звісно, можна твердити, що стани кризи, аномії, революції тощо — це стани у яких соціальні інститути отримують можливість радикального оновлення і поліпшення. Однак, незаперечним фактом є те, що самі по собі такі кризи, аномії і революції не продукують ніяких поліпшень — вони створюють лише ситуацію широких можливостей для таких можливих удосконалень і творчих здобутків. Однак, не меншою мірою — це можливість і для насування мовної руїни, яка починається з окремих мовних аберацій, наростання загального незадоволення мовою, мовної корозії як наростаючого відчуття втрати чистоти мовлення і нарешті елементів мовного відчуження. Запобігти цим вкрай негативним і надзвичайно загрозливим не лише для української мови, але і для всього українсько-

го світу тенденціям можна лише об'єднавши зусилля усіх мовців. Дві сили при цьому можуть надавати суттєвого посилення опору мовній руїні — майстри художнього слова та національно свідомі науковці. Кожна з них і сама по собі являє значний потенціал інституційного мовного будівництва, але шанси отримати визнання широкого загалу мовців у цих сил зростають на порядок, якщо митці і науковці об'єднують зусилля. Для цього потрібні як свідомі і активна інституційна позиція кожного представника цих сил, так і запланована і скоординована робота тих спеціальних організацій, які за своїм статутом мають захищати мовну норму. Власне, утвердження української мови має стати не стихійною соціальною програмою, а предметом спеціального і свідомого соціального програмування, тобто творення численних взаємодоповнюючих соціальних програм — за зразком, запропонованим Нікласом Луманом [11]. При цьому системний характер таке програмування має набувати не шляхом встановлення певної мовної тотальності, але завдяки послідовному, системному узгодженню ціннісних і функціональних аспектів розвитку української мови [5].

Цей короткий огляд інституційних аспектів функціонування української мови не випадково трансформувався у огляд завдань розвитку української мови: інститути — не абстрактна соціальна інстанція, це ми самі, мірою того, як ми прагнемо організовано і системно захищати свою ідентичність і здобувати надійне підґрунтя для власної гідності. Джон Сьорл у спеціальній роботі, присвяченій аналізу соціальних інститутів, зауважує, що «звісно, якщо ви приймаєте як передумову мову, тоді ви вже прийняли соціальні інститути як передумову. ... в теорії мовних актів імпліцитно передбачено, що якщо у вас є спільнота людей, які розмовляють один з одним, виконуючи мовні акти, у вас вже є соціальний контракт» [24]. Саме на аналізі мовлення як сукупності та шерегу неперервних колективних інтенціональних актів [21] Сьорл вибудовує свою концепцію соціального конструювання реальності загалом [23] як раціональності, що діє [22]. Звісно, Сьорл тут вибудовує певну мовну модель соціальної реальності — однак у випадку кожної живої мови це модель, яка діє і живе.

Варто додати ще останнє міркування — найважливіші здобутки мови є результатом закріплення у мові як соціальному інституті тих

життєво важливих цінностей, які виражають насичений соціальний досвід. Такий досвід активно набувається у кризові періоди певного соціуму — і навіть не стільки у своєму багатстві (хоча таке багатство тут явно зростає як відповідь на виклик самому існуванню народу), скільки у драматизмі, з яким пов'язане набуття такого досвіду. Тим більш вагомими є цінності, а відповідно, тим стійкішими є їхні мовні вираження, чим вища ціна здобуття досвіду цих цінностей, чим він більш насичений емоційно і навіть афективно — не так і важливо чи позитивно (перемоги, масштабні або знакові звершення, подарунки долі), чи негативно (поразки, знакові втрати чи інші удари долі). Слова, мовні образи чи інші мовні позначення постають як своєрідні «зарубки на пам'ять» — про хороше чи про погане. Так, Голодомор породив свою лексику, нещодавні українські революції — свою. Зокрема, саме слово «майдан» набуло нового міжнародного значення не відповідно до своєї тюркської етимології, а відповідно до тих процесів публічного громадянського опору спробам приниження людської гідності, приклад яких подало українське суспільство під час Помаранчевої революції та Революції Гідності. За аналогією з Великою французькою революцією, яка надала свого часу французькій мові міжнародної значущості мови соціальної емансипації, українська мова нині може претендувати на те, щоби стати сучасною мовою свободи. Українська — мова свободи, і не лише для українців.

Інститути функціонують розмірено і штатно, однак їхня поява завжди є соціальною революцією, яку позначає мова. Але й певні революції всередині самої мови також мають інституційний характер — як виконуючи конститутивну функцію щодо мови, так і виконуючи системно-організаційну функцію щодо усієї інституційної структури суспільства. Саме тому інституційні аспекти функціонування української мови видаються ще далеко не вивченими і ще меншою мірою — задіяними у розвиток українського суспільства.

Список літератури

1. Барт Р. Смерть автора /Р.Барт; [пер. с.франц.] // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. — М.: Ad Marginem, 1994. — С. 384–391.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии

- знання / Питер Бергер, Томас Лукман; [пер. с англ. Е.Д. Руткевич; Вступление Е.Д. Руткевич]. — М.: Медиум, 1995. — 324 с.
3. Бойченко М.І. Комунікативний потенціал соціальної реальності щодо творення майбутнього / М.І. Бойченко // Матеріали виступів «Час у дзеркалі науки: І Міжнародна наукова міждисциплінарна конференція (19 березня 2011 року)». — К.: Центр учбової літератури, 2011. — С. 3–5.
 4. Бойченко М.І. Системне конструювання соціальної реальності як умова можливості майбутнього (передмова перекладача) / М.І. Бойченко // Луман Н. Час і системна раціональність. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — С. 5–6.
 5. Бойченко М.І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні і функціональні аспекти: [Монографія] / М.І. Бойченко. — К.: ПРОМІНЬ, 2011. — 320 с.
 6. Вітгенштейн Л. Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштейн; [пер. з нім. Євгена Поповича]. // Вітгенштейн Л. Tractatus logico-philosophicus; Філософські дослідження. — К.: Основи, 1995. — С. 87–309.
 7. Гадамер Г. — Г. Істина і метод: в 2 т. / Г. — Г. Гадамер. — К.: Юніверс, 2000. — Т. 1: Істина і метод. Герменевтика І: Основи філософської герменевтики [пер. з нім. О. Мокровольського; ред. С. Жолоб]. — 2000. — 464 с.
 8. Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки [ред. і вид. Людвіг Ландґребє; пер. з нім. і післямова Вахтанга Кебуладзе]. — К.: ППС-2002, 2009. — 356 с.
 9. Кассирер Э. *Философия символических форм* / Эрнст Кассирер; [пер. с нем.]: В 3-х тт. — *Том 1. Язык*. — М.; СПб.: Университетская книга, 2001. — 271 с.
 10. Кравчук Г. Сучасні дискусії навколо українського правопису: зміни й доповнення мовознавців / Г. Кравчук // Українська мова та література: Всеукраїнська газета для вчителів. — 2014. — № 20. — С. 9–16.
 11. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах / Ніклас Луман [пер. з нім. М. Бойченка та В. Кебуладзе]. — К.: Дух і Літера, 2011. — 336 с.
 12. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Н. Луман; [пер. с нем. И. Д. Газиева; под ред. Н. А. Головина]. — СПб.: Наука, 2007. — 648 с.
 13. Масенко Л. Т. Суржик у сучасній художній літературі / Л. Т. Масенко // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах: Науково-методичний журнал. — 04/2011. — № 4. — С. 25–30.
 14. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт; [пер. з англ. І. Дзюб]. — К.: Основи, 2000. — 198 с.
 15. Семків Р. Сатирико-гумористичний дискурс Революції Гідності / Р. Семків // Філософська думка. — 2016. — № 4. — С. 118–122.
 16. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» / Ч. Тейлор; [пер з англ.]. — К.: Альтерпрес, 2004. — 172 с.
 17. Фейерабенд П. Против методологического принуждения / Пол Фейерабенд; [перевод с англ. и нем. А. Л. Никифорова] // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. — М.: Прогресс, 1986. — С. 125–466.
 18. Фуко М. Що таке автор? / Мішель Фуко; [пер. з франц. М. Зубрицької] // Слово.

Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст./ За ред. М. Зубрицької. — Львів: Літопис, 1996. — С.442–456.

19. Хвилювий М. Санаторійна зона: оповідання, новели, повісті, памфлет / М. Хвилювий; передм. та прим. М. Г. Жулинського. — Х.: Фоліо, 2013. — 382 с.
20. Яковлева О. В. У лабіринтах багатомовності. Багатомовність українського суспільства як регулятивний фактор освіти і виховання в системі ВНЗ у контексті світового досвіду: монографія [уточнене і доповнене видання] / О. В. Яковлева. — К.: Видавництво KiM, 2015. — 250 с.
21. Searle J. R. Intentionality: an Essay in the Philosophy of Mind / J. R. Searle. — Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1983. — 278 p.
22. Searle J. R. Rationality in Action / J. R. Searle. — Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology Press, 2001. — 303p.
23. Searle J. R. The Construction of Social Reality / J. R. Searle. — New York: The Free Press, 1995. — 241 p.
24. Searle J. R. What is an Institution? / Searle John; [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://socrates.berkeley.edu/%7Ejsearle/EconomistsJOIE,10Jan05.doc>

Mykhailo Boychenko

TRENDS OF THE DEFINITION OF INSTITUTIONAL ASPECTS OF UKRAINIAN LANGUAGE FUNCTIONING (PHILOSOPHICAL REFLECTION)

This article is dedicated to revealing the pragmatic path between two ideological extremes: linguistic purism and linguistic promiscuity. Like any language creating, Ukrainian is not always indisputable, however this creating as a fact and attracting to the controversy as supporters of linguistic innovation, so their ardent opponents, show the scale and irreversibility of language processes, and — the need to identify suitable frames for its proceeding. The last will contribute to its adequate perception in society and in the professional environment of philologists and specialists in terminology of the special sciences. But the main thing — it can lead to much more effective language creating itself as a healthy, natural development of the Ukrainian language. Indeed, it is enough just not to hinder its further internal structuring and enriching, its wider usage in literature, education, science and the media. It should clearly distinguish the study of any language at two strands that are equally important for its understanding: language as a social institution and language as a symbolic system. As a symbolic system

language is always a self-contained universe, while as a social institution it is always a part of a greater whole — above all, the institutional structure of society, a social system — and therefore in its functioning depends on them.

There are analyzed the basic institutional aspects of the Ukrainian language and their importance and main areas of their research: 1) institutional values as a significant content of institutional conscience, 2) institutional action and communication, 2) institutional relations, 3) 4) institutional norms and 5) institutional organizations.

It is discovered institutional potential impact of language on social change. Attempt to deliberately discover the potential of the institutional dimension of language is useful to consolidate certain social achievements — even more, by institutional language resources to try to initiate or catalyze important social processes. The issues of interdependence between the institutional processes and language creating as a living language development become particular social and scientific importance. Modern Ukrainian language, according to the recent turbulent social events in Ukraine, and taking in account the current social linguistic situation, is an excellent example to study whether all important aspects of the aforementioned relationship of language and social processes — and not only for the Ukrainian-speakers.

Key words: Ukrainian language, language as a social institution, institutional aspects of language, language creating, linguistic purism, language promiscuity, values, social experience, the language of freedom.